

„Er geweest zijn” en „de Kaart”.

Met zijn artikel in het Mei-nummer van dit tijdschrift heeft de heer Cohen de laatste ruk gedaan aan het touw, waaraan het boek van Dr. Ronhaar over Palestina is opgehangen. Nadat mej. Hol over het physiografische gedeelte en de heer van Deursen over de geschiedenis en de archaeologie het hunne hadden gezegd, is nu ook het sociografische gedeelte duchtig onder handen genomen. Nu zou deze uiteindelijke voltooiing der executie (het boek is ondertussen al weer oud geworden) tot welving opmerkingen aanleiding hebben gegeven, ware het niet, dat de heer C. uit het werk van Ronhaar enige algemene conclusies meent te mogen trekken, die o. i. van zeer bedenkelijke aard zijn.

Blijkens de uitlatingen op blz. 103 en 104 is hij van opinie, dat een geograaf, die over een bepaald land iets van betekenis wil publiceren „er geweest” moet zijn. Door het uitspreken van deze mening wordt opnieuw voedsel gegeven aan een gedachte, die men bij leken nog dikwijls aantreft, doch die naar me dunkt onder vakgenoten toch zo langzamerhand een overwonnen standpunt moest zijn. Waar moet het heen, als de geograaf niet meer mag schrijven en dus ook niet spreken over landen en streken, die hij niet uit eigen aanschouwing kent? Als hij niet meer mag vertrouwen op het oordeel van anderen, op de litteratuur?

We kunnen ons nauwelijks voorstellen, dat de heer Cohen in alle ernst de consequenties van zijn eigen bewering aandurft. Wat moet dan de historicus, die over niets dan geschreven bronnen beschikt? Moet hij zwijgen, of is zijn werk reeds bij voorbaat als minderwaardig en onbetrouwbaar te bestempelen, omdat hij het wiel van de tijd niet terug kan zetten? En de ethnoloog? Moet hij de hondenden stammetjes en stammen, wier sociale instellingen hij onderling vergelijken wil, eerst alle persoonlijk gaan bezoeken, voor dat hij zich aan zijn eigenlijke werk mag zetten? En de algemeen-geograaf? Moet hij eerst alle vulkanen bestijgen en in hun kraters afdalen, vóór dat hij zich waagt aan een boek over vulcanologie?

Niemand zal aan hen die eis stellen. Zij allen vertrouwen op hun litteratuur. Natuurlijk zullen ze die litteratuur kritisch bekijken, de oordelen van de verschillende auteurs vergelijken, maar tenslotte

zullen ze er hun conclusies op bouwen. Dat mag, ja dat moet de geograaf, of (waar het in dit geval over gaat) de sociograaf ook. Het zou toch ook te dwaas zijn, als men alleen maar mocht vertrouwen op eigen ogen en niet op die van een ander.

Bij de gelegenheid van de promotie van Dr. Noordman werd door een opponent, naar aanleiding van diens boek over Turkije (ook geheel op litteratuur-studie gebaseerd) een soortgelijke opmerking gemaakt als die van de heer C. In antwoord hierop zei de promotor, prof. Steinmetz, ongeveer het volgende: „Stel, dat de heer Noordman 30 goede boeken over Turkije heeft gelezen van mensen die er geweest zijn en dat hij de feiten en meningen die hierin worden meegedeeld kritisch heeft getoetst en vergeleken, dan heeft hij een beter oordeel en kan hij een beter boek schrijven, dan één van hen. Er is dan een belangrijk wetenschappelijk werk tot stand gekomen. Was hij echter ook naar Turkije gegaan en had hij gedaan als de 30 anderen, dan was het resultaat een 31ste boek geweest, van niet meer waarde dan de 30 reeds bestaande.” De opponent was door dit antwoord bevredigd en het wil me voorkomen, dat tegen deze redenering ook weinig valt in te brengen.

De heer C. zou me echter kunnen toevoegen, dat als men nu de 30 boeken met een persoonlijk bezoek combineerde, men in ieder geval over 31 ervaringen beschikte en dus een beter boek dan één, gebaseerd op 30, kon schrijven. Ik betwijfel het. Zeker, 31 is meer dan 30 en persoonlijke kennismaking zal aan een eventueel boek een zekere frisheid geven. Maar tegenover deze voordelen staan nadelen. Ieder mens is geneigd, zijn eigen oordeel het hoogst aan te slaan en het resultaat zou zijn, een boek, dat voor drie vierde was gebaseerd op eigen ervaring en voor één vierde op die van anderen, terwijl het de schijn zou hebben of de 31 er maar evenredigheid aan hadden meegewerkt. Bovendien maakt enige afstand van het te bestuderen object de blik hierop zuiverder. Het is een bekend feit, dat de historici het best een tijdvak beoordelen, waar ze het verst af staan. Deze eis van enige afstand van het object geldt voor de sociografie zeker niet in mindere mate dan voor de geschiedenis. Eigen ervaring geeft persoonlijke sym- en antipathie, die aan de objectiviteit van het werk niet ten goede komen.

Natuurlijk is in bepaalde omstandigheden onderzoek ter plaatse nodig en onmisbaar. Wanneer men een kwestie wil onderzoeken, die nog door geen enkele auteur aan de orde is gesteld, of wanneer de literatuur onvoldoende is, moet „fieldwork” gedaan worden. Maar dat kan niet gebeuren in een vacantiereisje, maar eist maanden, ja jaren studie en een intensieve kennismaking met de betreffende sociale groep.

Over gebrek aan literatuur over Palestina valt echter, naar ik meen, niet te klagen. Als Ronhaar's boek onvoldoende is, dan ligt dat aan Ronhaar en niet aan de door hem gevolgde methode van onderzoek. Een reis naar Palestina, zelfs van enige maanden, zou zijn boek niet beter gemaakt hebben.

Het is steeds gevaarlijk, om naar aanleiding van een werk, dat men „an sich” slecht vindt, een oordeel te vellen over de methode van het onderzoek. Men beoordeelt toch b. v. onze 17de eeuwse schilders ook niet naar de slechte representanten van deze school?

Had de heer C., voor hij zijn eindconclusie neer schreef nog eens gedacht aan een (ook door kenners van het land) goed beoordeeld werk als dat van Noordman, dan was zijn opmerking waarschijnlijk in de pen gebleven. En dat was beter geweest. Want zou zijn opvatting weenklink vinden bij de geografen, dan zou dit leiden tot een betreuenswaardige en geheel onnodige beperking van ons studieterrain. Tegelijkertijd zou dan het odium van onbetrouwbaarheid en onvolledigheid worden geladen op verschillende voortreffelijke studies van Nederlandse geografen.

Een korte opmerking wilde ik ook nog maken over een verzuchting van de heer C. naar aanleiding van het feit, dat R. twee plaatsen die blijkbaar in het bergland liggen, laat verhuizen naar de Jordaan-slenk. Op blz. 98 staat: „Voor mij echter is het meest ontstellende, dat men blijkbaar vele jaren aan de Universiteit kan studeren en daar de doktersbul verkrijgen, zonder geleerd te hebben de kaart te gebruiken; ja, dat men reeds jaren lang les geeft aan een middelbare school en nog steeds zich zelf de gewoonte niet heeft eigen gemaakt, onbekende plaatsen op te zoeken in de atlas.”

Ik begrijp de ontsteltenis van de heer C. niet erg goed. Meent hij, dat R. geen atlas weet te gebruiken, dat hij niet in staat is

om arceringen of hoogtelijnen te interpreteren? En dat dit ligt aan de gebrekkige opleiding of de geringe selectie van de geografische studenten? Of dat de Universiteit haar plicht verwaarloosde door R. er niet op te wijzen, dat als hij een plaats niet weet, deze op de atlas opgezocht moet worden? Ik kan me niet voorstellen, dat de heer C. een dergelijke caricaturale voorstelling van het Hoger Onderwijs in de Aardrijkskunde zou hebben. Hij zal niet verwachten, dat dit zich opzettelijk bezig houdt met dingen, die men de leerlingen op de Lagere School, of op zijn hoogst in de lagere klassen van de H. B. S. bijbrengt.

Zit de kwestie niet wat dieper? Komt hier niet weer het oude strijdpunt van de Kaart als middelpunt van geografisch (ook hoger) onderwijs naar voren? Als men dit probleem opnieuw wil stellen, laat men het dan duidelijk doen. Aan de kritiek op een paar slordigheden, waarvoor de persoon van R. verantwoordelijk is, een „sneer” aan het adres van het Hoger Onderwijs vast te knopen, lijkt me niet fair.

De heer C. meent, dat R. met zijn boek ons vaak een flinke trap heeft gegeven en hij maakt zich bezorgd over de indruk, die het buitenstaanders zal geven van de moderne geografie. Als het boek inderdaad zo slecht is, dan is er reden voor die bezorgdheid. Ons vaak staat nog steeds in de strijdpositie en ieder minder geslaagd boek is een doelwit voor de tegenpartij. Maar laat men er dan ook aan denken, dat door het steunen van verkeerde denkbeelden die men over ons vaak nog heeft en door het verwelken van twijfel aan de waarde van de academische opleiding, de moderne geografie allerminst wordt gediend.

E. W. HOFSTEE.

Sluit U op in de studeerkamer, geografen!

Bij de beantwoording van de vraag of een geograaf in het land dat hij beschrijft geweest moet zijn, ben ik het tot mijn spijt niet met den heer Hofstee eens, ook al haalt hij de autoriteit van prof. Steinmetz erbij.

Wanneer de woorden bij de promotie van Noordman gesproken, juist zijn weergegeven, dan heeft prof. S. bij die gelegenheid geen